

Paulina Ulanowska¹, Jacek Kaczmarek¹
Uniwersytet Łódzki,
¹Wydział Nauk Geograficznych
Instytut Geografii Miast i Turystyki
e-mail: jacek.kaczmarek@geo.uni.lodz.pl

EWOLUCJA PRZESTRZENI TURYSTYCZNEJ MIASTA I GMINY GOSTYNIN. ANALIZA KRYTYCZNA

The evolution of tourist space of the Gostynin urban and rural commune. Critical analysis

Słowa kluczowe: turystyka, przestrzeń turystyczna, Gostynin, metody pomiaru
Key words: tourism, tourist space, Gostynin, measurement methods

WPROWADZENIE

Turystyka jest obecnie bardzo szybko rozwijającą się sferą życia społecznego, wyznacznikiem zmieniających się potrzeb ludzkich i zwiększania się możliwości. Przestrzeń turystyczna, która doczekała się licznych definicji i opracowań, jest przestrzenią dynamiczną, zmieniającą swój charakter w czasie. Znacząca się to zarówno w relacjach między jej użytkownikami, czyli turystami, jak i mieszkańcami. Obserwuje się także przemiany samej przestrzeni, czego odzwierciedleniem są różne formy jej ewolucji.

Niniejsze opracowanie ma na celu przedstawienie zmian zachodzących w przestrzeni turystycznej na przykładzie obszaru miasta i gminy wiejskiej Gostynin. Zaprezentowana została także struktura przestrzeni turystycznej na opi-

Cytować jako: Ulanowska P., Kaczmarek J., 2017, Ewolucja przestrzeni turystycznej miasta i gminy Gostynin. Analiza krytyczna, *Prace i Studia Geograficzne*, 62.4, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 75-98.

sywanym terenie, determinanty ewolucji, oraz wyznaczono etapy zachodzących przekształceń.

W celu zidentyfikowania przestrzeni turystycznej, wzięte zostały pod uwagę trzy koncepcje: Liszewskiego, Włodarczyka i Kowalczyka. Według S. Liszewskiego (1995), przestrzeń turystyczna jest funkcjonalnie wyróżniającą się podprzestrzenią przestrzeni geograficznej rozumianej w sensie *largo*, to znaczy jako przestrzeń, na którą składają się elementy przyrodnicze (środowisko naturalne), trwałe efekty działalności ludzkiej w tym środowisku (środowisko kulturowe i gospodarcze), a także środowisko człowieka w rozumieniu społecznym. Z kolei B. Włodarczyk (2009, s. 74-75) w swoich dociekaniach zwrócił uwagę na fundamentalną cechę konstytuującą powstanie przestrzeni turystycznej – „przestrzeń turystyczna jest częścią przestrzeni geograficznej, w której występuje zjawisko ruchu turystycznego. Warunkiem koniecznym i wystarczającym do zaklasyfikowania części przestrzeni geograficznej jako przestrzeni turystycznej jest ruch turystyczny, niezależnie od jego wielkości i charakteru. Warunkiem dodatkowym umożliwiającym jej delimitację jest występowanie zagospodarowania turystycznego, którego wielkość i charakter pozwalają określić typ przestrzeni turystycznej”. Powyższy kontekst przedmiotowy doprowadził A. Kowalczyka do uznania wskazywanych atrybutów przestrzeni turystycznej za konieczne, jednak nieadekwatne do pełnego wyjaśnienia przestrzeni turystycznej: „najważniejszą składową przestrzeni turystycznej są walory turystyczne, które umożliwiają podejmowanie określonych aktywności turystycznych” (Kowalczyk 2011, s. 30).

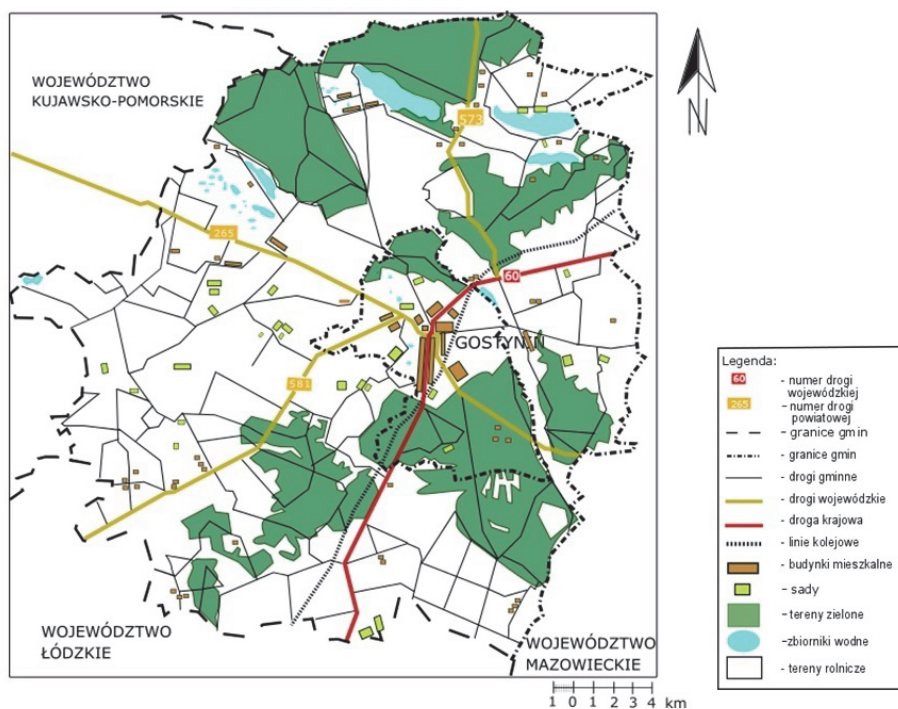
Mimo ożywionej dyskusji w kwestiach ontologicznych i epistemologicznych, badacze nadal zmagają się z problemem – czy koncepcja przestrzeni turystycznej jest bodźcem kreatywnym, czy też barierą metodyczną? Liczne opracowania nie doprowadzają do zadowalających rozstrzygnięć, a modelowanie aplikacyjne wprowadza sporo zamieszania. Trudno bowiem precyzyjnie wyznaczyć granice obszarów, na których zachodzą zjawiska turystyczne oraz ich zmienność w krótkim jak i długim okresie (Włodarczyk 2011; Kowalczyk 2011, 2015; Stasiak 2011; Kaczmarek, Kaczmarek 2011, 2015; Majewska i in. 2016). Opinie ekspertów przekonują jednak, że zagadnienia pomiaru przestrzeni turystycznej można pomyślnie rozwiązać, mimo pojawiających się wielu komplikacji – „(...) po początkowych dość spektakularnych sukcesach w zakresie opisu i pomiaru róż-

nych składowych przestrzeni turystycznej nastąpił pewien regres. Dotyczy on zwłaszcza zagadnień metodologiczno-teoretycznych, a w szerszym kontekście dyskusji nad ontologicznymi i epistemologicznymi podstawami badań nad przestrzenią turystyczną” (Butowski, Włodarczyk 2016, s. 262). Autorzy cytowanego opracowania konstruują frapujący model równowagi przestrzeni turystycznej. Jednak obiecujące poznawczo rozważania zmierzają do następującej konkluzji – „wydaje się, że nie istnieją jeszcze w pełni uniwersalne miary rozwoju przestrzeni turystycznej, a każda z grup dyscyplin naukowych zajmujących się przestrzenią (lub turystyką jako zjawiskiem) oprócz wspólnych (często zaadaptowanych) wykorzystuje również miary swoiste” (Butowski, Włodarczyk 2016, s. 279). Mając powyższe na uwadze, wykorzystano tradycyjne metody geograficzne do określenia ewolucji przestrzeni turystycznej małego obszaru. Celem podjętych prac studialnych było także sprawdzenie prostych technik i narzędzi badawczych w praktyce zarządzania turystyką na poziomie gminy (Duda-Gromada, Durydiwka 2013). Nauka bowiem powinna dostarczać skutecznych rozwiązań użytecznych w planowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego (Berebka, Głębiński 2016). Brak skutecznych metod diagnostycznych oraz klarownych instrumentów zarządzania przestrzenią na poziomie lokalnym prowadzi zazwyczaj do chaosu ekonomicznego i zamieszania społecznego.

TEZA BADAWCZA

W niniejszym opracowaniu założono, że charakter przestrzeni turystycznej miasta i gminy wiejskiej Gostynin zdeterminowany jest przez walory przyrodnicze. Natomiast efektem przeprowadzonych badań terenowych będzie wyznaczenie struktury przestrzeni turystycznej gminy oraz przedstawienie jej ewolucji.

Przyjęty obszar badań (ryc. 1) położony jest w najbardziej na zachód wysuniętej części województwa mazowieckiego, w dorzeczu Skrwy Lewej. Wraz z gminami Pacyna, Sanniki i Szczawin Kościelny tworzą powiat gostyniński, znajdujący się na styku trzech województw: mazowieckiego, łódzkiego i kujawsko-pomorskiego. Leży na zachód od Płocka, w odległości 120 km od Warszawy i 96 km od Łodzi. Pierwsze wzmianki na temat tego terenu pojawiły się w 1279 roku, a Gostynin uzyskał prawa miejskie w 1382 roku.

Ryc. 1. Miasto i gmina Gostynin – mapa obszaru badań

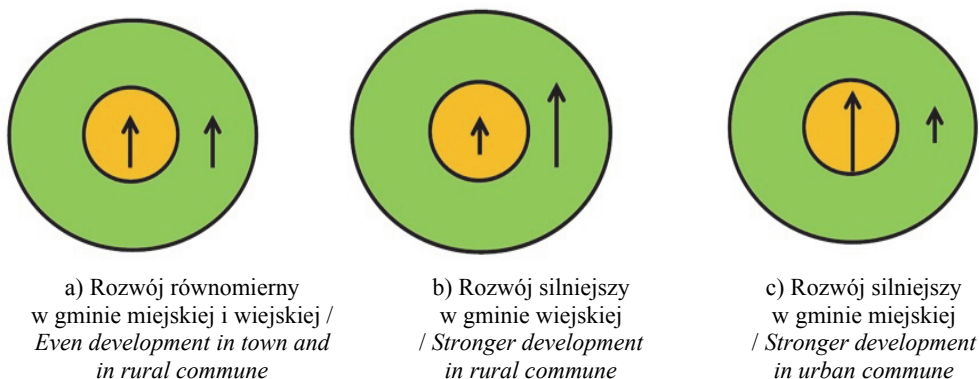
Fig. 1. Gostynin urban and rural commune – map of research area

Źródło: opracowanie własne.

Source: authors' own elaboration.

Gminę miejską o powierzchni 32 km² zamieszkuje 18 947 osób, co stanowi 585 os/km² (2014 r.), 54% jej powierzchni zajmują lasy. Natomiast gmina wiejska zajmuje 271 km² i liczy 12 217 osób, (45 os/km²), które zamieszkuje 80 miejscowości o charakterze wiejskim. W jej skład wchodzi 56 sołectw (2014 r.). Opiswany obszar ma dogodne połączenie kolejowe i drogowe. Przebiegają tutaj: droga krajowa nr 60 Płock-Kutno, drogi wojewódzkie nr 265 Gostynin-Kowal, nr 581 Gostynin-Krośniewice oraz sieć dróg gminnych i śródpolnych. Przez południowo-zachodnią część opisywanego obszaru w pobliżu wsi Pomarzanki przebiega fragment autostrady A1 na długości 3,5 km. Najbliższy węzeł „Sójki” znajduje się ok. 6 km na południe od granic gminy. Kolejny węzeł „Kowal” znajduje się ok. 15 km w kierunku północno-wschodnim.

Zaproponowane zostały trzy warianty rozwoju przestrzeni turystycznej (ryc. 2), które mogą pojawić się na tym obszarze. Zostaną one zweryfikowane na podstawie badań.

Ryc. 2. Modele ewolucji przestrzeni turystycznej

Fig. 2. Models of the tourist space evolution

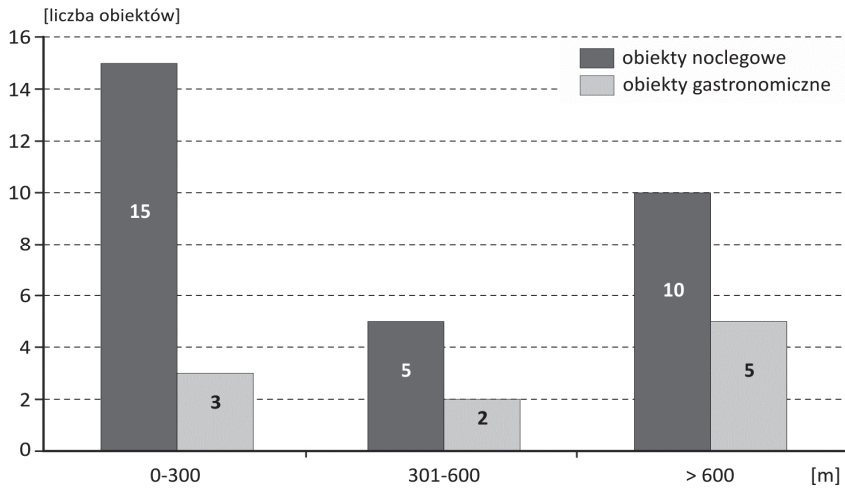
Źródło: opracowanie własne.
Source: authors' own elaboration.

Z uwagi na przyjęte założenie, wskazujące na szczególne znaczenie czynników przyrodniczych, można przyjąć, że drugi wariant modelowy będzie najlepiej objaśniać ewolucję przestrzeni turystycznej gminy wiejskiej i miejskiej Gostynin.

ANALIZA TERENOWA

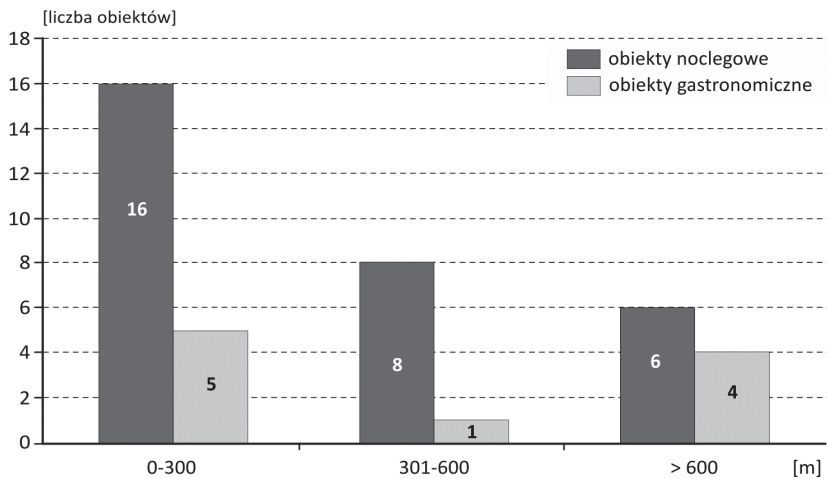
Pierwszym badaniem była inwentaryzacja obiektów noclegowych i gastronomicznych. Analizie poddanych zostało 30 obiektów noclegowych i 10 obiektów gastronomicznych znajdujących się zarówno na terenie miasta, jak i na obszarach wiejskich. Badania zostały przeprowadzone w lutym 2016 roku.

Pierwszy wykres dotyczy odległości obiektów noclegowych i gastronomicznych od lasu. Pozwala on na stwierdzenie, czy walory przyrodnicze w postaci obszarów leśnych mają wpływ na lokalizację zagospodarowania turystycznego (ryc. 3).

Ryc. 3. Odległość obiektów noclegowych i gastronomicznych od lasu
Fig. 3. The distance of accommodation and gastronomy facilities from forest

Źródło: opracowanie własne.
 Source: authors' own elaboration.

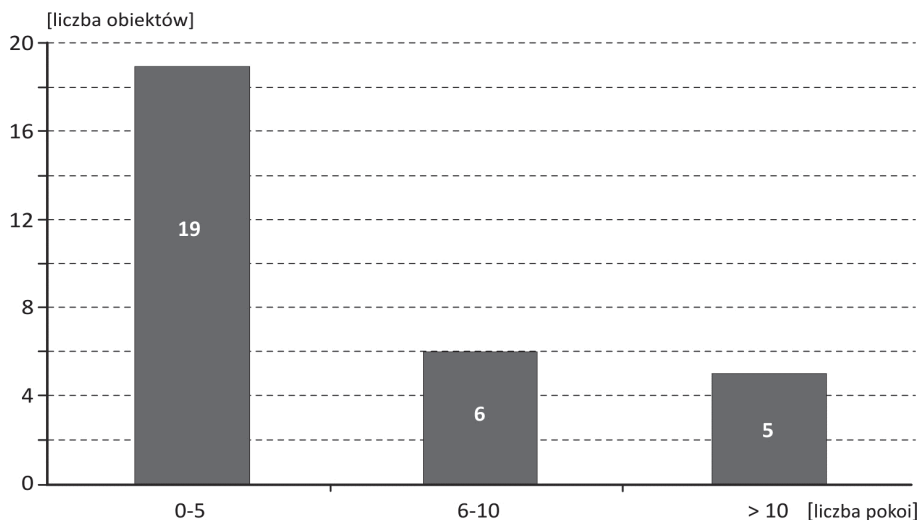
Ryc. 4. Odległość obiektów noclegowych i gastronomicznych od wód powierzchniowych
Fig. 4. The distance of accommodation and gastronomy facilities from surface waters

Źródło: opracowanie własne.
 Source: authors' own elaboration.

Niniejszy wykres (ryc. 3) pokazuje, że większość obiektów noclegowych (15) zlokalizowanych jest w niewielkiej odległości od lasu (0-300m), natomiast większość obiektów gastronomicznych znajduje się dalej od lasu (> 600m), natomiast bliżej dróg lub na terenie miasta.

Drugi wykres (ryc. 4) przedstawia odległość obiektów noclegowych i gastronomicznych od wód powierzchniowych. Tutaj ta zależność wygląda podobnie. Większość obiektów noclegowych znajduje się w niewielkiej odległości od wód powierzchniowych (0-300 m) – 16, podobnie jak większość obiektów gastronomicznych (6).

Większość omawianych obiektów noclegowych to gospodarstwa agroturystyczne, zlokalizowane w pobliżu miejsc o wysokich walorach przyrodniczych. Te obiekty, które położone są dalej od wspomnianych miejsc to głównie baza miasta Gostynina.

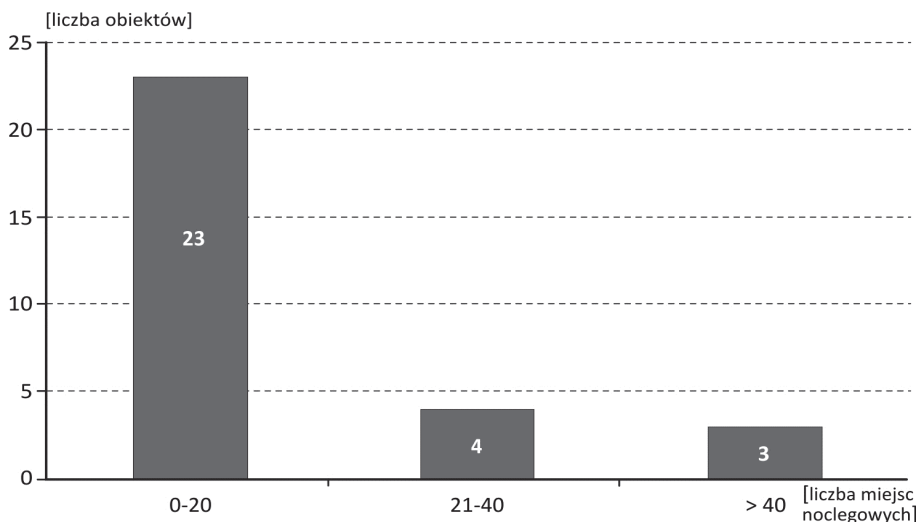

Ryc. 5. Liczba pokoi w obiektach noclegowych
Fig. 5. Number of rooms in accommodation facilities

Źródło: opracowanie własne.
Source: authors' own elaboration.

Rycina 5 pokazuje, że większość analizowanych obiektów to obiekty małe, które do dyspozycji gości oddają maksymalnie 5 pokoi. Tak jak wspomniano

wcześniej, są to gospodarstwa agroturystyczne, których właściciele wynajmują pokoje we własnym domu, sami też zajmują się obsługą gości. Następny wykres (ryc. 6) przedstawia liczbę poszczególnych miejsc noclegowych w obiektach noclegowych.

Ryc. 6. Liczba miejsc noclegowych w obiektach noclegowych

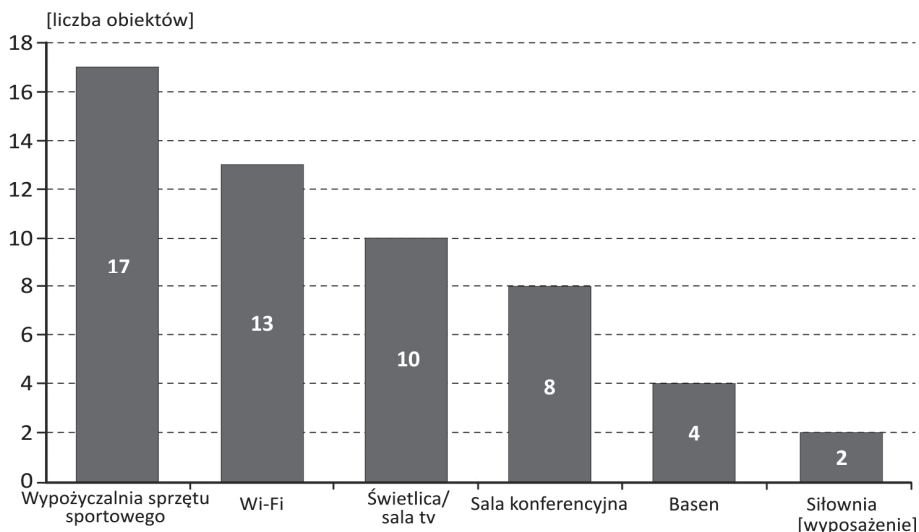
Fig. 6. Number of bed places in accommodation facilities

Źródło: opracowanie własne.
Source: authors' own elaboration.

Zdecydowanie przeważają obiekty, w których dla turystów dostępnych jest do 20 miejsc noclegowych, cztery posiadają od 21 do 40, a tylko trzy powyżej 40. Dwa powyższe wykresy potwierdzają, że na opisywanym obszarze przeważają małe obiekty noclegowe, przyjmujące niewielką liczbę turystów. Te, które mogą przyjąć większe grupy, to obiekty zlokalizowane na terenie miasta, bądź ośrodki posiadające kilka domków letniskowych.

Dla turystów zapewne ważne jest także wyposażenie obiektów (ryc. 7). W większości analizowanych obiektów noclegowych istnieje możliwość wypożyczenia sprzętu rekreacyjnego (17). Są to głównie urządzenia do uprawiania sportów wodnych: kajaki, łódki, rowery wodne, deski do windsurfingu, ale także kijki

do *nordic walking*, rowery, piłki do siatkówki i koszykówki. Ponadto na terenie 13 obiektów działa sieć internetu *wi-fi*. Dziesięć obiektów wyposażonych jest w świetlicę/salę telewizyjną, osiem ma także salę konferencyjną. Cztery obiekty posiadają basen, a dwa – siłownię.

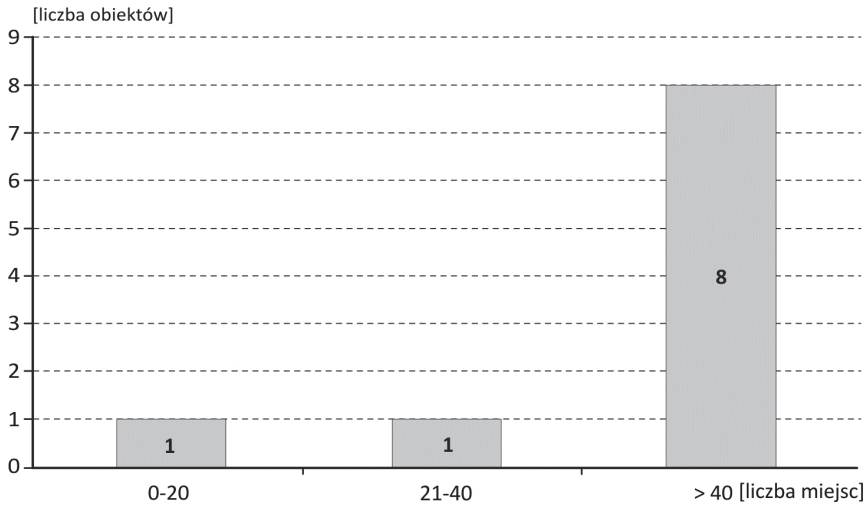
Ryc. 7. Wyposażenie obiektów noclegowych (możliwość wyboru kilku wariantów)

Fig. 7. Accommodation facilities' equipment (choice of several variants)

Źródło: opracowanie własne.
Source: authors' own elaboration.

Liczbę miejsc do dyspozycji gości w obiektach gastronomicznych przedstawia rycina 8. Wśród obiektów gastronomicznych dominują te, które posiadają powyżej 40 miejsc wewnątrz lokalu, tylko dwa posiadają ich mniej. Na opisywanym obszarze pojawiają się małe bary i restauracje, ale przeważają większe obiekty. Warto tutaj również nadmienić, że w 7 lokalach (z 8) posiadających powyżej 40 miejsc, istnieje możliwość zorganizowania imprez okolicznościowych.

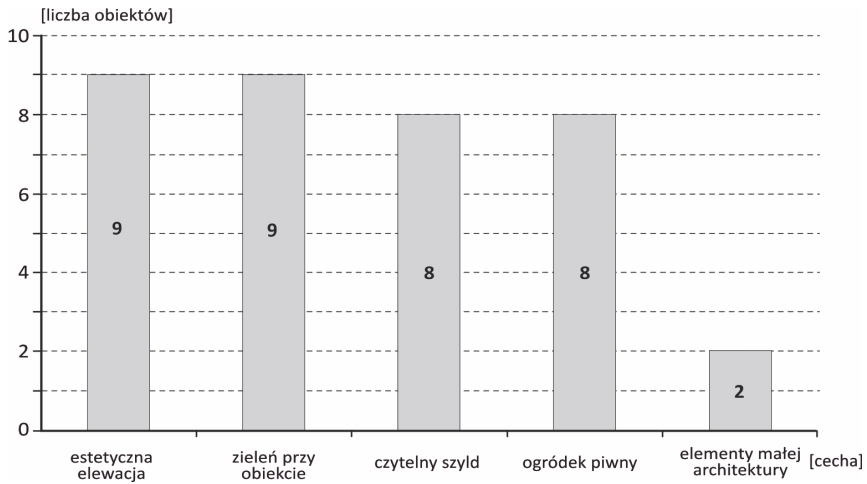
Kolejny wykres (ryc. 9) przedstawia liczbę obiektów gastronomicznych posiadających daną cechę wyglądu zewnętrznego. Tutaj istniała możliwość wyboru kilku wariantów.

Ryc. 8. Liczba miejsc w obiektach gastronomicznych

Fig. 8. Number and capacity of gastronomy facilities

Źródło: opracowanie własne.
Source: authors' own elaboration.

Ryc. 9. Liczba obiektów gastronomicznych według określonej cechy wyglądu zewnętrznego (możliwość wyboru kilku wariantów)

Fig. 9. Number of gastronomy facilities according to selected feature of external appearance

Źródło: opracowanie własne.
Source: authors' own elaboration.

Z wykresu wynika, że zdecydowana większość obiektów gastronomicznych posiada estetyczną elewację i elementy zieleni przy obiekcie – po 9 obiektów. Również licznie przedstawia się obecność czytelnego szyldu i ogródka piwnego – po 8 obiektów. Natomiast tylko w dwóch miejscach można spotkać elementy małej architektury.

Kolejnym przeprowadzonym badaniem jest analiza treści przewodników turystycznych. Pozwala ona na zbadanie przestrzeni turystycznej w ujęciu dynamicznym, co jest ważnym aspektem przy ocenie ewolucji obszaru. Dzięki tej metodzie możliwe jest także określenie znaczenia poszczególnych form. Określenie „formy” zastosowane zostało dla poszczególnych elementów występujących na opisywanym obszarze na podstawie pracy S. Liszewskiego z 2014 roku, *Miejska przestrzeń turystyczna. Metody badań. Ewolucja jej prawidłowości*. Przy tej metodzie wykorzystane zostały materiały pochodzące z siedmiu wybranych, na podstawie dostępności, przewodników turystycznych.

Tabela 1. Liczba form przestrzeni turystycznej w latach 90. XX i na początku XXI wieku
Table 1. Number of forms of tourism space in 1990s and at the beginning of 21st century

Okres / Period	Liczba form / Number of forms
Lata 90. XX w. / 1990s	44
Początek XXI w. / Beginning of 21st century	74

Źródło: opracowanie własne.

Source: authors' own elaboration.

Tabela 1 przedstawia liczbę form występujących w przestrzeni turystycznej opisywanego obszaru w podziale na dwa okresy. W latach 90. XX w. pojawiły się 44 formy, na początku XXI w. – 74. Niewielka liczba wzmianek o atrakcjach ziemi gostynińskiej pod koniec XX w. może wynikać z tego, że główny walor stanowiło wówczas środowisko naturalne, a dziedzictwo antropogeniczne nie było dobrze znane. Różnica w liczbie form w poszczególnych okresach może wynikać także ze zmian w sytuacji społeczno-gospodarczej.

W celu analizy struktury form przestrzeni turystycznej na opisywanym obszarze, zewidencjonowane w przewodnikach formy podzielono na sześć grup.

Tabela 2. Grupy form przestrzeni turystycznej opisywanego obszaru**Table 2.** Groups of tourist space forms on the described area

	1978	1998	1999	2004	2005	2007	2009
1. Obiekty kultu religijnego / <i>Facilities of religious worship</i>	1	5	0	1	7	3	5
2. Pałace i dwory / <i>Palaces and manors</i>	1	1	0	0	4	4	2
3. Obiekty militarne / <i>Military facilities</i>	2	2	2	0	2	1	1
4. Budynki użyteczności publicznej / <i>Public buildings</i>	2	4	0	2	4	3	6
5. Tablice pamiątkowe / <i>Memorial plaque</i>	1	1	0	0	1	0	0
6. Formy przyrodnicze / <i>Forms of natural environment</i>	9	11	2	7	6	2	13
SUMA / <i>Total</i>	16	24	4	10	24	13	27

Źródło: opracowanie własne.

Source: authors' own elaboration.

We wcześniejszych wydaniach prezentowanych przewodników formy nie były zbyt liczne, ale zawsze dominowały formy przyrodnicze. Chociaż Gostynin jest miastem starym, nie pozostało na tym terenie wiele zabytków. W opracowaniu z 1999 roku grupy form takie jak obiekty kultu religijnego, pałace i dwory oraz budynki użyteczności publicznej, a także tablice pamiątkowe w ogóle nie występują. Natomiast zmiany w strukturze form opisywanej przestrzeni turystycznej można zaobserwować na początku XXI wieku. Chociaż w przewodniku z 2004 roku nadal dominują walory przyrodnicze, to w wydaniu z roku następnego schodzą one na drugie miejsce. W publikacji z 2007 roku występuje przewaga form należących do grupy pałaców i dworów. W najmłodszym z omawianych przewodników dominują walory przyrodnicze, wysoki udział mają także budynki użyteczności publicznej oraz obiekty kultu religijnego.

Przeprowadzona analiza potwierdza, że najważniejszą rolę w kształtowaniu przestrzeni turystycznej opisywanego obszaru odgrywają walory przyrodnicze.

W strukturze form przestrzeni turystycznej stanowią bowiem największą część w większości analizowanych opracowań, a we wszystkich pojawiają się formy, które do tej grupy należą. Zastosowana metoda badań pozwala ocenić przestrzeń turystyczną opisywanego obszaru pod względem ilościowym i jakościowym (liczba, struktura, znaczenie poszczególnych form przestrzeni turystycznej). Należy także zaliczyć zastosowane podejście badawcze do obiektywnych metod eksperckich, bowiem – zdaniem S. Liszewskiego (2014) – autorzy przewodników turystycznych należą do grona specjalistów w zakresie krajoznawstwa.

Kolejną metodą badań jest ocena atrakcyjności turystycznej obszaru przy wykorzystaniu bonitacji punktowej. Cały analizowany obszar został podzielony na 92 pola podstawowe o powierzchni 4 km² każdy.

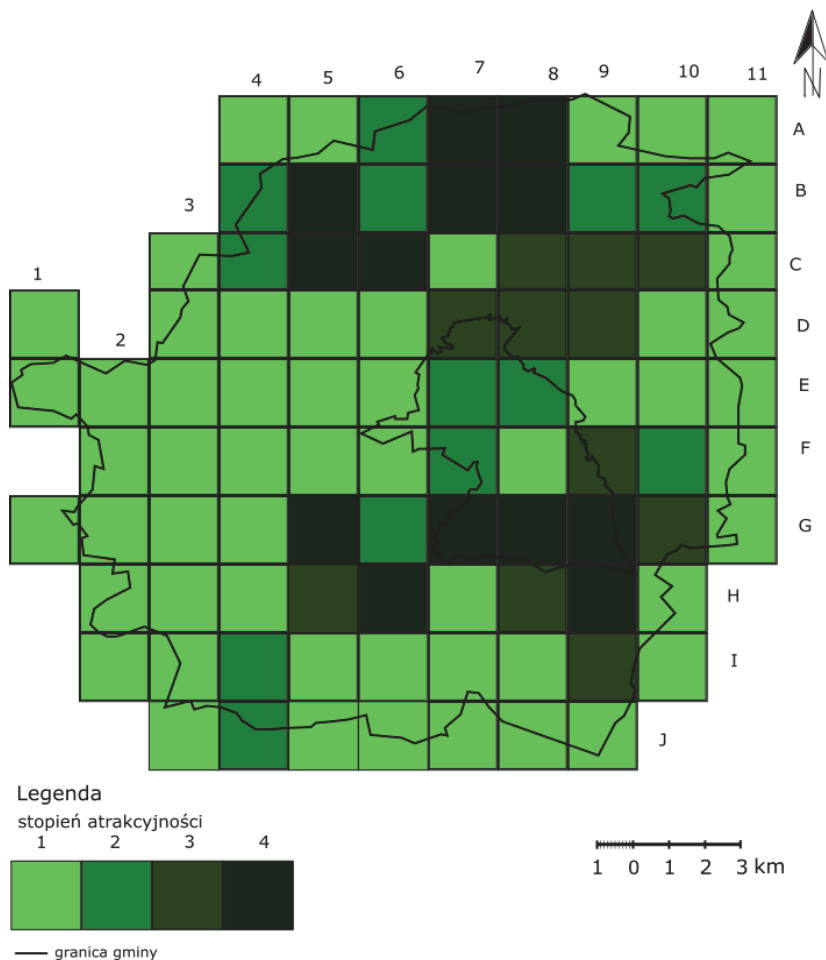
Pierwsza mapa (ryc. 10) przedstawia waloryzację obszaru pod względem zasobów przyrodniczych. Walory przyrodnicze stanowią w omawianym przypadku kluczową część atrakcyjności turystycznej. Do walorów turystycznych zalicza się bowiem te elementy środowiska geograficznego oraz przejawy aktywności człowieka, które mogą stanowić przedmiot zainteresowania turystów. Natomiast atrakcyjność jest miarą rzeczywistego lub potencjalnego wykorzystania tych walorów przez odwiedzających określony obszar (Nowakowska 2006).

Oceny wartości przyrodniczej dokonano poprzez wskazanie udziału pokrycia wyznaczonych kwadratów badanego obszaru przez lasy i wody. Pokrycie pola podstawowego od 0 do 25% zostało ocenione jako 1 punkt, czyli obszary mało atrakcyjne, 26-50% – 2 punkty – obszary średnio atrakcyjne, 51-75% – 3 punkty – obszary atrakcyjne, 76-100% – 4 punkty – obszary bardzo atrakcyjne. Tereny o dużej atrakcyjności przyrodniczej znajdują się na północy i w części położonej na południe od centrum miasta. Walorami przyrodniczymi determinującymi ocenę były:

- w części północno – zachodniej: obszary leśne Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego wraz z jeziorami – Lucieńskie i Przytomne. Występują tutaj także dwa rezerваты przyrody: Lucień i Komory;
- w części północno – wschodniej: jezioro Białe i Sumino, dolina rzeki Skrwy Lewej oraz obszary leśne;

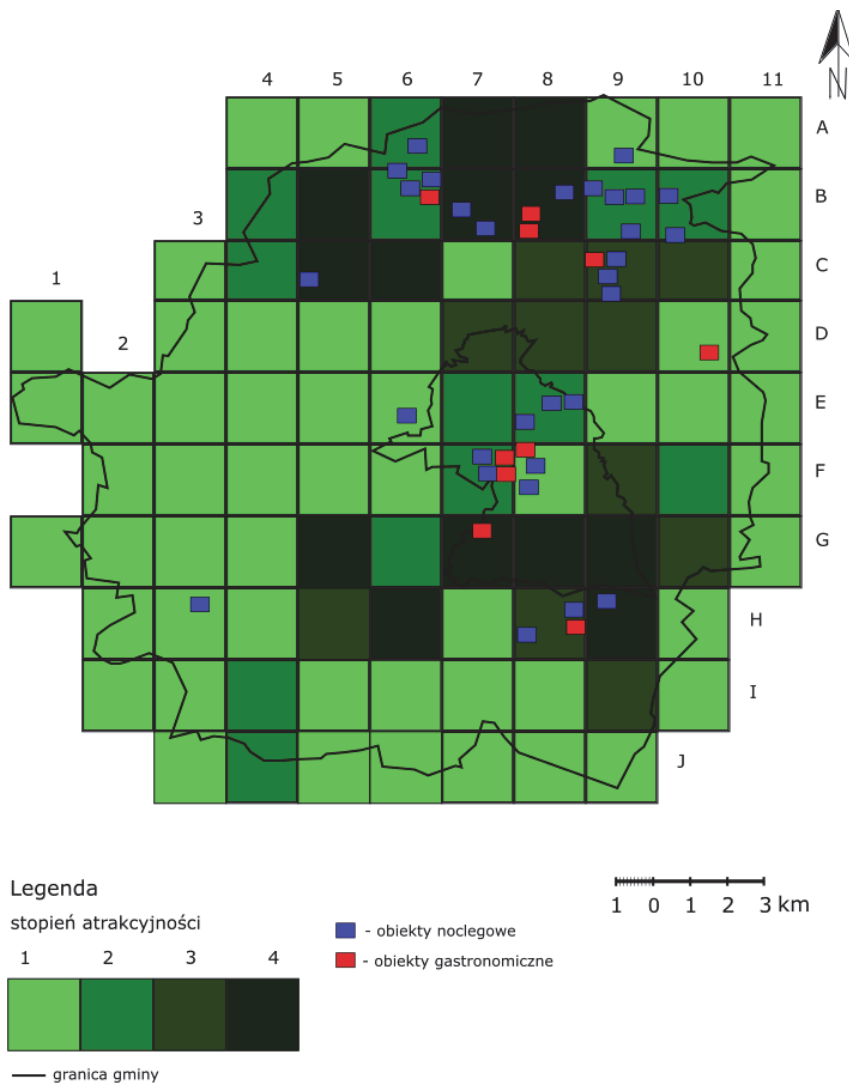
- w części południowej: zwarte tereny leśne, Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Skrwy Lewej, trzy rezerwaty przyrody - Drzewce, Dolina Skrwy Lewej, Osetnica oraz doliny rzek.

Najmniej atrakcyjne są fragmenty na zachodzie, tereny przy południowej granicy oraz na wschodzie. Są to głównie tereny bezleśne o charakterze rolniczym.

Ryc. 10. Waloryzacja przyrodnicza obszaru miasta i gminy Gostynin
Fig. 10. Valorization of natural environment in Gostynin urban and rural communes

Źródło: opracowanie własne.
 Source: authors' own elaboration.

Ryc. 11 Waloryzacja przyrodnicza oraz rozmieszczenie elementów zagospodarowania turystycznego miasta i gminy Gostynin

Fig. 11 Valorization of natural environment and distribution of tourist facilities in Gostynin urban and rural communes

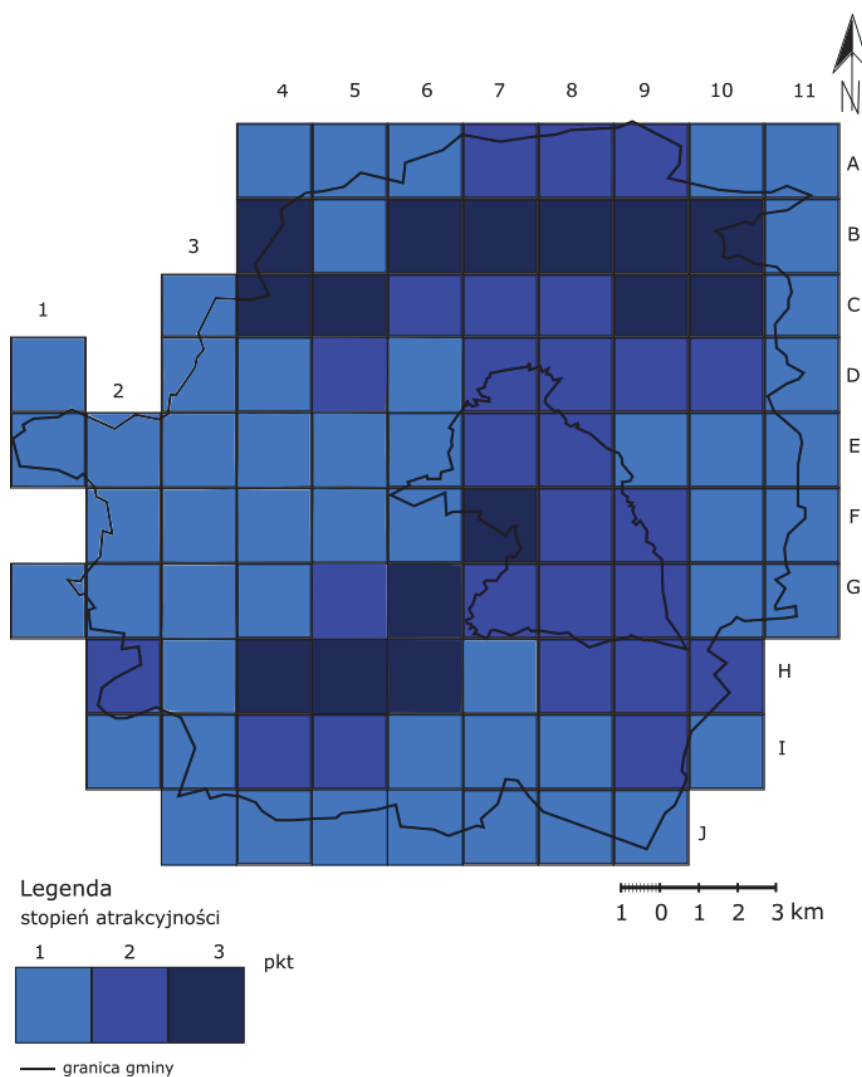
Źródło: opracowanie własne.
Source: authors' own elaboration.

Drugim kryterium podlegającym ocenie terenowej jest zagospodarowanie turystyczne (ryc. 11). Dzięki przedstawieniu położenia obiektów noclegowych i gastronomicznych możliwa będzie ocena związku lokalizacji tych obiektów z występowaniem walorów przyrodniczych. Najwięcej obiektów zagospodarowania turystycznego znajduje się w północnej części obszaru (w polach od B6 do B10 i C9) – 19 obiektów. Na terenie miasta znajduje się jedenaście obiektów, po jednym obiekcie na wschodzie i południowym zachodzie, pozostałe znajdują się w części południowo-wschodniej.

Rycina 12 ukazuje jak duże znaczenie dla postrzegania krajobrazu ma występowanie obok siebie różnych jego typów. Dzięki pojawieniu się różnych rodzajów krajobrazu wzrasta atrakcyjność obszaru, przestaje on być monotony. Polom podstawowym przyporządkowane zostały punkty od 1 do 3 w zależności od liczby pojawiających się typów krajobrazów.

W tym kontekście najmniej atrakcyjne są tereny zwartych obszarów leśnych (A4-A6 i B5), a także obszary rolnicze. Tereny najbardziej kontrastowe, a zarazem najbardziej atrakcyjne znajdują się w części północno-wschodniej (B6-B10 i C9-C10), gdzie pojawia się zarówno krajobraz leśny, jak i jeziora, sady i łąki. Największą liczbę punktów przyznano także polom występującym w części północno-zachodniej. Tam również granica lasu spotyka się z wodami powierzchniowymi, a także polami uprawnymi. Oprócz tego kontrast krajobrazowy widocznie zaznacza się na obszarach na zachód od centrum miasta. W polu F7 znajdują się obszary leśne rezerwatu przyrody Dybanka, deniwelacje terenu związane z Ozem Gostynińskim i towarzyszące mu zbiorniki wodne oraz dolina Skrwy Lewej. Rzeka rozciąga się także na polach H4-H6 oraz G6, towarzyszą jej lasy i pola, dzięki czemu również te obszary zostały wysoko ocenione.

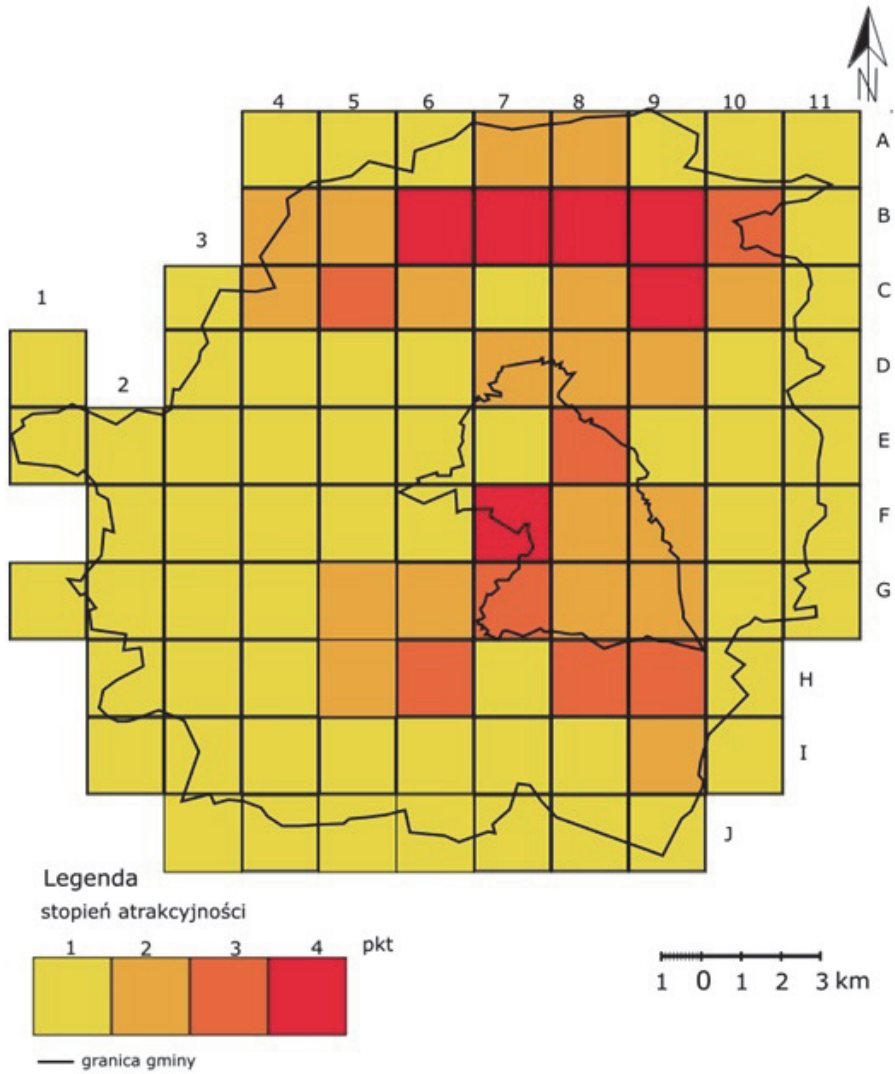
W celu dokonania całościowej oceny atrakcyjności opisywanego obszaru zsumowane zostały wyniki z waloryzacji przyrodniczej, zagospodarowania turystycznego i kontrastu krajobrazowego (ryc. 13). Najwyższe wartości punktowe pokrywają się z obszarami krańcowymi Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego w północnej części opisywanego obszaru, a także z terenami na północnym wschodzie, gdzie krajobraz leśny łączy się z wodami powierzchniowymi. Ponadto najwyższą wartość osiągnęło pole F7, które pokrywa się, jak już było wspomniane, z rezerwatem przyrody Dybanka.

Ryc. 12. Waloryzacja przyrodnicza obszaru miasta i gminy Gostynin pod względem kontrastu granic

Fig. 12. Valorization of natural environment in Gostynin urban and rural communes in terms of contrast of borders

Źródło: opracowanie własne.
Source: authors' own elaboration.

Ryc. 13. Waloryzacja turystyczna obszaru miasta i gminy Gostynin
Fig. 13. Tourist valorization of Gostynin urban and rural communes

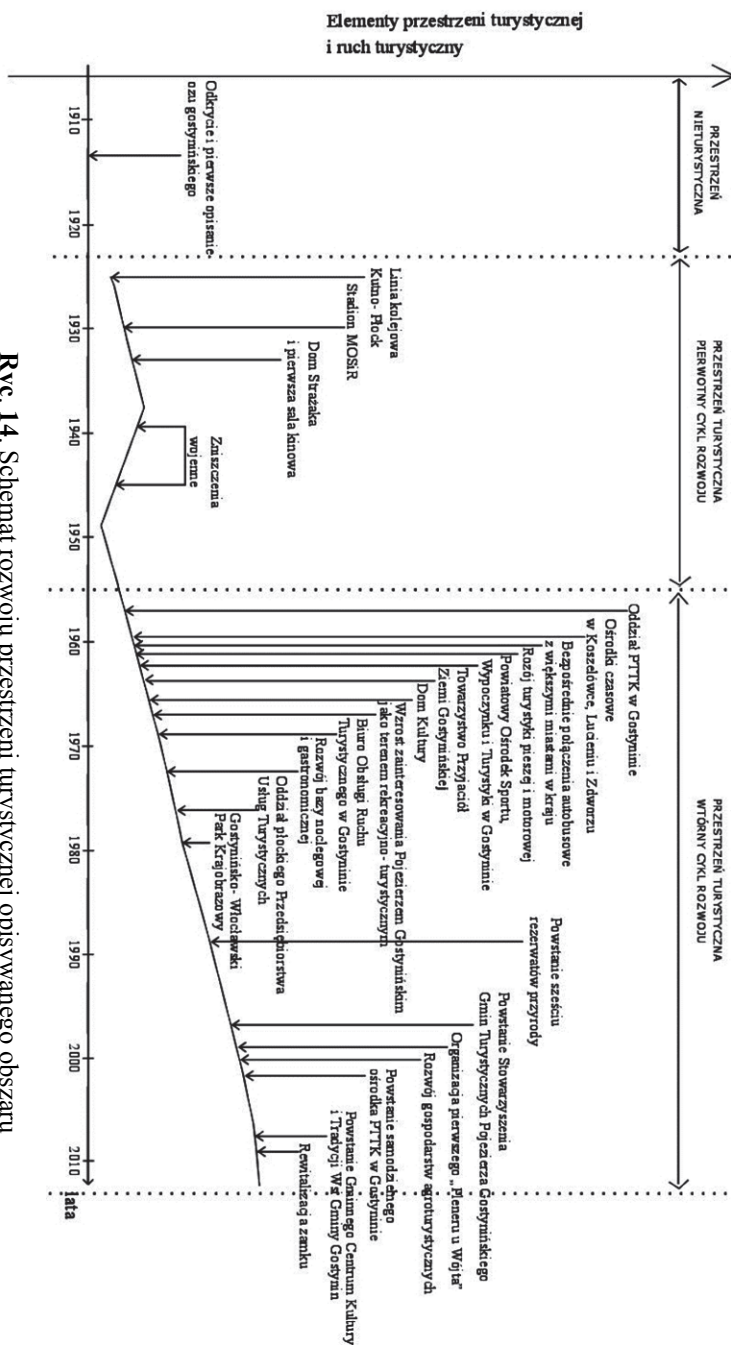
Źródło: opracowanie własne.
 Source: authors' own elaboration.

Zmiany zachodzące w przestrzeni turystycznej opisywanego obszaru na przestrzeni lat, stanowiły podstawę do graficznego opracowania cyklu jej rozwoju w ujęciu dynamicznym. Na podstawie przeprowadzonych badań skonstruowana została hipotetyczna krzywa, charakteryzującą pojawiające się na obszarze elementy przestrzeni turystycznej i poziom ruchu turystycznego w odniesieniu do poszczególnych lat. Chociaż nie dysponowano dokładnymi i jednoznacznymi badaniami ruchu turystycznego, to przyjęta została relacja przyczynowo-skutkowa zakładająca, że występowanie walorów przyrodniczych, ich wyekspozowanie poprzez liczne formy ochrony, a także stopniowe pojawianie się zagospodarowania turystycznego skutkuje wzrostem zainteresowania turystów tym obszarem, zatem rośnie skala ruchu turystycznego. Podobna ekstrapolacja została wykorzystana przez B. Włodarczyka (2009, s. 176-177) w badaniach faz rozwoju przestrzeni turystycznej północnej części krańdźi Wyżyny Łódzkiej.

Cykl został podzielony na trzy części. Pierwszą stanowi przestrzeń nieturystyczna, charakteryzuje się ona brakiem ruchu turystycznego, jednakże pojawia się tutaj jeden element przestrzeni turystycznej. W 1914 roku został odkryty i pierwszy raz opisany przez Rutkowskiego Oz Gostyniński. To bardzo ciekawa forma polodowcowa stanowiąca znaczący walor przyrodniczy. Jego odkrycie stanowiło symptom zmian i rozwoju, jaki nastąpił w kolejnych latach na opisywanym obszarze, a około 1925 roku rozpoczął się pierwotny cykl rozwoju przestrzeni turystycznej.

Wraz z wybuchem II Wojny Światowej rozwój ten został zahamowany. Dopiero w latach 50. XX wieku działalność turystyczna na opisywanym obszarze znów się ożywiła, wówczas rozpoczął się etap wtórnego rozwoju przestrzeni turystycznej. Dzięki temu, iż zarówno społeczność lokalna, jak i władze opisywanego obszaru zaczęły wyraźnie dostrzegać walory turystyczne występujące na ziemi gostynińskiej, ruch turystyczny wyraźnie wzrastał.

Zaprezentowany schemat rozwoju przestrzeni turystycznej opisywanego obszaru ukazuje, że obiekty turystyczne pojawiają się zarówno w mieście, jak i gminie wiejskiej, jednakże większą dynamiką rozwoju odznaczają się obszary wiejskie.

Ryc. 14. Schemat rozwoju przestrzeni turystycznej opisywanego obszaru
Fig. 14. The scheme of the tourist space development of described area

Źródło: opracowanie własne.
 Source: authors' own elaboration

PODSUMOWANIE

Otrzymane wyniki badań pozwalają na pozytywne zweryfikowanie postawionej na początku tezy. Badania potwierdzają bowiem, że charakter przestrzeni turystycznej miasta i gminy Gostynin zdeterminowany jest przez walory przyrodnicze. W związku z tym właściwy dla opisywanego obszaru jest wariant drugi zaproponowanego wcześniej modelu ewolucji. Przestrzeń turystyczna obszarów wiejskich rozwija się szybciej ze względu na obecność atrakcyjnych dla turystów form przyrodniczych, tutaj również zlokalizowane są liczne gospodarstwa agroturystyczne.

Miasto pełni na tym obszarze funkcję organizacyjną, usługową. Jest także dla turystów punktem, do którego można bezpośrednio dostać się pociągiem czy autobusem z bardziej odległych miejsc. Stąd turyści kierują się do miejsca docelowego w postaci gospodarstw agroturystycznych, zlokalizowanych na obszarach wiejskich.

Przeprowadzone badania dostarczyły interesujących wyników zamieszczonych w niniejszym opracowaniu, jednakże co do ich efektywności poznawczej pojawić się mogą pewne wątpliwości. Praca nad literaturą, analiza definicji według różnych autorów, przegląd licznych opracowań dotyczących przestrzeni turystycznej doprowadziły bowiem do następujących wniosków:

- prezentowane licznie w literaturze definicje są złożone, rozbudowane i bardzo ogólne. Nie tłumaczą istoty pojęcia przestrzeni turystycznej w sposób konkretny;
- schematy ewolucji, które proponują Liszewski (1995) i Butler (1980) nie są uniwersalne. Etapy rozwoju mogą być różne dla każdego z poddanych analizie obszarów, co może zależeć od ich indywidualnych cech, wewnętrznego charakteru. Na jednym obszarze ewolucja może odbywać się jak u Liszewskiego, na innym podobnie jak u Butlera, jeszcze gdzieś indziej pewne fazy mogą być pominięte, np. od razu może pojawić się etap kolonizacji bez uprzedniej eksploracji. Nie wykluczone jest bowiem inwestowanie na terenach nie odkrytych jeszcze przez turystów. Ponadto na jednym analizowanym obszarze mogą wystąpić fragmenty znajdujące się na różnych etapach rozwoju;
- brakuje również jednoznacznych miar, które pozwoliłyby precyzyjnie określić moment przejścia między fazami. Czy jest to konkretna liczba hoteli na da-

nym obszarze, liczba turystów w przeliczeniu na mieszkańca? Pojawiające się w literaturze określenia: dużo, mało, znaczna skala, są nieprecyzyjne;

- pojawia się również problem w wyznaczeniu granicy między poszczególnymi etapami rozwoju przestrzeni turystycznej, ale także między przestrzenią turystyczną a nieturystyczną. To, co dla jednej osoby może być przestrzenią turystyczną, np. jego indywidualną przestrzenią eksploracji, dla innego może być przestrzenią zupełnie z turystyką nie związaną.

Można zatem stwierdzić, że nie istnieje uniwersalna definicja przestrzeni turystycznej, gdyż dla każdego turysty może nią być inny obszar. Z drugiej strony jednak poszczególne obszary rozwijają się inaczej, więc trudno trzymać się jednego schematu, który byłby właściwy dla każdego z nich. Należałoby jednak wprowadzić pewne umowne wartości, dzięki którym możliwe byłoby określenie momentu przejścia między, wyznaczonymi już na konkretnym terenie, fazami jej ewolucji.

W ramach konkluzji warto przytoczyć słowa A. Kowalczyka (2014, s. 10), który stwierdził, że „można mieć wątpliwości co do tego, czy nawet w ramach badań geograficznych istnieje jedna, obiektywnie występująca i jednoznacznie definiowana przestrzeń turystyczna”. Można się zatem zastanawiać, gdzie skrywa się jednoznaczność, rozdzielność, kompletność przestrzeni turystycznej? Czy sedna podróżowania należy poszukiwać w przestrzeni turystycznej, czy w postawach przybywających wędrowców? Należy zatem ponownie rozważyć szanse wkroczenia na fenomenologiczną drogę myślenia w odkrywaniu istoty przestrzeni turystycznej (Kowalczyk 2014).

Literatura

- Berbeka J., Głębiński Z., 2016, Transfer wiedzy między gospodarką turystyczną a innymi branżami, *Folia Turistica*, 41, 11-43.
- Butler R.W., 1980, The concept of a tourism areas cycle of evolution: implication for the management of resources, *Canadian Geographer*, 24.
- Butowski L., Włodarczyk B., 2016, Miary rozwoju przestrzeni turystycznej, *Folia Turistica*, 41, 261-281.
- Duda-Gromada K., Durydiwka M., 2013, Atrakcyjność turystyczno-rekreacyjna miasta Konstancin-Jeziorna, [w:] R. Pawłusiński, (red.), *Współczesne uwarunkowania*

- i problemy rozwoju turystyki*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków, 375-383.
- Kaczmarek S., Kaczmarek J., 2011, Teoretyczne podstawy studiów nad przestrzenią gościnności, [w:] M. Durydiwka, K. Duda-Gromada (red.), *Przestrzeń turystyczna. Czynniki, różnorodność, zmiany*, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW, Warszawa, 65-74.
- Kaczmarek S., Kaczmarek J., 2015, Wielość rzeczywistości w przestrzeni turystycznej, *Rozwój regionalny i polityka regionalna*, 31, UAM, Poznań, 17-32.
- Kowalczyk A., 2011, „Geograficzne” aspekty przestrzeni turystycznej (nowe spojrzenie na koncepcję przestrzeni turystycznej), [w:] M. Durydiwka, K. Duda-Gromada (red.), *Przestrzeń turystyczna. Czynniki, różnorodność, zmiany*, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW, Warszawa, 29-38.
- Kowalczyk A., 2014, Fenomenologia przestrzeni turystycznej, *Turyzm*, 1, 24, 9-15.
- Kowalczyk A., 2015, Przestrzeń turystyczna – wieloznaczność pojęcia, [w:] M. Durydiwka, K. Duda-Gromada, (red.), *Przestrzeń w turystyce. Znaczenie i wykorzystanie*, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW, Warszawa, 11-24.
- Liszewski S., 1995, Przestrzeń turystyczna, *Turyzm*, 5, 2, 87-103.
- Liszewski S., 2014, Miejska przestrzeń turystyczna. Metody badań. Ewolucja i jej prawidłowości, *Turyzm*, 24, 37-47.
- Majewska J., Napierała T., Adamiak M., 2016, Wykorzystanie nowych technologii i informacji do opisu przestrzeni turystycznej, *Folia Turistica*, 41, 309-339.
- Nowakowska A., 2006, Produkt turystyczny, [w:] G. Gołębski, *Kompendium wiedzy o turystyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 61-77.
- Stasiak A., 2011, Współczesna przestrzeń turystyczna, [w:] M. Durydiwka, K. Duda-Gromada (red.), *Przestrzeń turystyczna. Czynniki, różnorodność, zmiany*, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW, Warszawa, 39-51.
- Włodarczyk B., 2009, *Przestrzeń turystyczna. Istota, koncepcje, determinanty rozwoju*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.
- Włodarczyk B., 2011, Przestrzeń turystyczna – kilka słów o istocie pojęcia, [w:] M. Durydiwka, K. Duda-Gromada (red.), *Przestrzeń turystyczna. Czynniki, różnorodność, zmiany*, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW, Warszawa, 15-27.

Summary

Tourism develops very quickly nowadays. Tourism space (area) has a lot of definitions, but we still do not know how to investigate it, define its boundaries, and describe its evolution. Authors of this article tried define evolution of

a small area on the example of urban and rural Gostynin communes, using different research methods. There are three possible development scenarios (fig. 2), but authors assume that stronger tourist space's development is in rural than the urban commune. The first method to prove it was spatial analysis (fig. 1-9). Next method was an analysis of seven travel guides which come from different years (tab 1-2). Authors used the point bonuses method to show that natural environment (fig. 10), tourist development (fig. 11) and contrast of borders (fig. 12) influence the tourist attractiveness (fig. 13). Changes which take place in Gostynin tourist space are dynamic (fig. 14). Our results allow to state that the rural commune evolves quicker than the urban Gostynin commune. The reasons are the beauty of the natural environment and a significant number of agritourism farms. The urban commune has service functions. However we have still a lot of doubts how to define and describe this tourist space in a more complex way.